

PROJEKT OČUVANJA VLAŠKOG I ŽEJANSKOG JEZIKA PROŠIRIO SE NA ČITAV JEDAN SVIJET OVOG DIJELA ĆIČARIJE KOJI NESTAJE

Ana Dobričić nosi breme raži, Žejane, 1966.

Djevojke iz Žejana i Muna u tradicionalnoj nošnji 1940-ih

Enco Balačić u izbjegličkom kampu u Italiji 1963.

Proslava, najvjerovatnije vjenčanje, ranih 1930-ih

NEKA NU ME UCI

Fotografije prate poljoprivredne radove, fešte i dokolicu, situacije u kojima je jezik, koji lingvisti nazivaju i istrorumunjskim, prirodno egzistirao, a njihovim nestankom on se našao pred izumiranjem. Vlaškim i žejanskim jezikom danas se uglavnom služe djedovi i bake, a unuci ga tek počinju učiti u školi

Ne zaboravi me!

PIŠE **Robi SELAN**

U centru nematerijalne kulture Istre (CENKI) u Pčinu postavljena je izložba fotografija pod nazivom "Neka nu me uci". Riječ je o prizorima iz svakodnevnog života žitelja Šušnjevice i Žejana te njima gravitirajućih zaselaka, snimljenih mahom u prvoj polovici 20. stoljeća. Fotografije su prikupljene tijekom intervjuiranja izvornih govornika za potrebe projekta "Očuvanje vlašskog i žejanskog jezika", pa je i naslov izložbe na tom jeziku, a znači "Da me ne zaboraviš". Fotografije prate poljoprivredne radove, fešte i dokolicu, situacije u kojima je jezik, koji lingvisti nazivaju i istrorumunjskim, prirodno egzistirao, a njihovim nestankom on se našao pred izumiranjem.

Projekt spašavanja pokrenula je lingvistica Zvezdana Vrzic nastanjena u New Yorku, gdje živi značajan broj ise-

ljenika iz Šušnjevice i okolnih zaselaka koji se u međusobnoj komunikaciji služe vlaškim jezikom. Vrzic je 2005. godine došla na zamisao o očuvanju tog jezičnog blaga, uključujući i srodni jezik kojim govore žitelji sela Žejana na Ćičariji.

Djetinjstvo, sjećanje na nonu

- Ideju je poduprla američka Zaklada za ugrožene jezike, a 2007. godine počeli smo s dokumentacijskim radom u Hrvatskoj. Najprije u suradnji s Etnografskim muzejom Istre u Pazinu, a zatim i putem Udruge Tragovi, posvećene dokumentiranju i istraživanju jezika i kultura Istre i Kvarnera, kojoj sam predsjednica, kaže Vrzic.

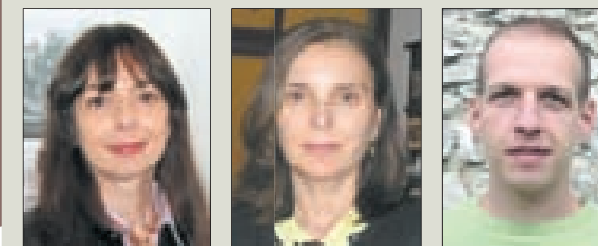
Da bi istraživanje bilo uspješno, rad na terenu trebali su obaviti visokoobrazovani i visokomotivirani izvorni govornici. Oni su pronađeni u Robertu Doričiću i Viviani Brkariću. Oboje su Riječani, Dori-

čić s korijenima u Žejanama, a Brkarić u Novoj Vasi kod Šušnjevice, kojima je hrvatski materinji jezik, ali su vlaško-žejanski naučili od svojih baka. Shodno tome Doričić je postao član u međuvremenu osnovane Udruge "Žejana", a Brkarić Udruge "S pod Učke", kojima je cilj dokumentiranje i revitalizacija ovog jezika putem uključivanja članova zajednice.

- Sve je manje govornika žejanskog jezika, dijelom i zbog toga što nestaje tradicijski oblik života u kojemu je on egzistirao i ostvarivao svoju funkciju. On prestaje biti sredstvo svakodnevnog komuniciranja i u samome mjestu i postaje tek svijetom sredovječnih i starijih govornika. S druge strane, taj svijet sve više poprima intiman karakter te time osnažuje emocionalne relacije govornika. Što se tiče mog svijeta, vide-nog kroz naočale žejanskog, to je svijet tradicije, djetinj-

Izvan balkanskog jezičnog saveza

Vlaški i žejanski, napominje Zvezdana Vrzic, nemaju karakteristike jezika iz tzv. balkanskog jezičnog saveza, koji uključuje rumunjski, albanski, makedonski, arumunjski i bugarski te južnosrpske dijalekte.

Viviana Brkarić Zvezdana Vrzic Robert Doričić

- U tim je jezicima karakteristično gubljenje infinitiva pa umjesto volim jesti dolazi volim da jedem, dok su u vlaškom i žejanskom infinitivne konstrukcije u širokoj upotrebi, kao i u čakavskom. Zanimljivo je pitanje je li to zbog toga što se izdvojilo prije nego je ta promjena zahvatila jezike balkanskog saveza - pa na temelju toga možemo nešto reći i o tome kako je izgledao proto-istočnorumunjski - ili zato što je došao pod utjecaj čakavskog, a možda se radi i o oba faktora. U svakom slučaju, ovaj jezik pruža kockicu za popunjavanje lingvističkog mozaika, kaže autorica projekta.

stva, sjećanja na nonu koje više nema, a koja me naučila taj jezik, svijet ponosa što sam, naučivši ga, postao baštiničnik cjelokupnog duhovnog bogatstva koje je u nje-mu sačuvano kroz stoljeća, kaže Doričić.

Mušuata uapa - lijepa voda

Njegova kolegica veli da joj se budućnost vlašskog jezika ne čini svijetlom, jer je preostalo tek 70-ak govornika, velikom većinom starijih od 50 godina.

- Bilo bi dobro kada bi oni imali volje taj jezik prenositi na mlade, ali oni često imaju stav ma, što će ti to. Treba ih razumjeti, taj im je materinski jezik nerijetko stvarao probleme u školi i kasnije u životu. Naziv Ćiribirci, koje im je okolina nadjenula prema uzviku Ćire birci, što znači drži dobro, nije im drag. Prošle smo godine uspješni pokrenuli izvanskolski program učenja jezika u koji je uključeno 12 djece, a ove godine smo oformili igraonicu pod nazivom Puljići - Ptiči. Valja biti optimist i nadati se da će

djeca početi komunicirati na vlaškom, a ne samo naučiti koju frazu, kaže Brkarić. Vlaški i žejanski u znanosti su poznati kao istrorumunjski, mada taj naziv govornici nisu nikada upotrebljavali. - Radi se o jednoj od četiri grane istočnorumunjskog jezika, od koji je druga grana današnji rumunjski jezik, a preostale dvije su arumunjski i meglenorumunjski, jezici koji se govore u Makedoniji, Grčkoj i Albaniji. Ovi termini nestručnjaka mogu zbuniti jer sugeriraju da je riječ o dijalektima današnjeg rumunjskog, što tehnički nije točno, nego je riječ o jezičnim granama koje potječu iz istog korijena. Smatra se da su se razdvojile negdje između 500. i 1000. godine, objašnjava Vrzic.

K tome su vlaški i žejanski u velikoj mjeri izmiješani s čakavskim i talijanskim dijalektima, pa su mnoge hrvatske i talijanske riječi prilagodili svom izgovoru. "Ne bismo mogli reći da je to pjevljiv jezik, ima specifičan naglasak i izgovor. Riječ be, što znači piti, izgovara se s otvorenim e, a riječ erpa, što znači kamen, s muklim, zatvorenim e. Karakteristična je i skupina ua, primjerice u riječi uapa, voda, ili mušuat, lijep", ispričala nam je Brkarić.

Šterna obitelji Martininovi, Žejane, 1933.

Pečenje rakije od komine, Gorinci, Brdo, 1952.

Priprema ugljare u okolici Žejana, 1962.

Novošanke Marija Cvečić i Zora Jurman, 1940-ih

Nijemci zapalili kuću i staje obitelji Andrije Stambutića u Žejanama 1944.

Draga 1960-ih, u pozadini Učke